

ТАЈНА ПЕДЕСЕТНИЦЕ*

**Протојереј
Георгије Флоровски**

Ајсџракић: На дан Педесетнице Дух Свети није сишао само на Ајосџоле, већ је сишао на све који су били са њима, на читаву Цркву. У Цркви Педесетница постоје вечна кроз апостолско прејемство. Посебна улога епископата се састоји од тога да буде орган апостолској прејемства.

Кључне речи: Црква, епископ, апостолско прејемство, саборност, Свете тајне

Црква је једна. Али то не значи просто да постоји само једна Црква, него и да је Црква јединство. У њој је човечанство преведено у нови начин постојања (= егзистенције) тако да себе може да усаврши у јединству са иконом живота Тројице. Црква је једна у Духу Светоме и Дух је „тумачи“ у целовитом и савршеном Телу Христовом. Црква је пре свега једна у свези Тајни. Другачије речено, Црква је једна у Педесетници, која је дан тајинског утемељења и освећења Цркве када су се сва пророштва о њој испунила. У тој „страшној и непојмљивој прослави“ Дух Утешитељ силази и улази у свет у коме Он никада раније није био присутан на начин на који је сада делао. Сада Он улази у свет да у њему борави и да буде свемоћни извор преображења и обожења. Дар и силазак Духа били су јединствено и непоновљиво Откровење. На тај дан, на тренутак, непресушан извор воде живе и вечног живота, био је објављен овде на земљи.

Педесетница, стога, јесте пуноћа и извор свих Светих Тајни и светотајинских радњи, једини и непресушни извор свих тајни и духовног живота Цркве. Боравити и живети у Цркви подразумева учешће у Педесетници. Штавише, Педесетница постаје вечна кроз апостолско прејемство које представља непрекидност јерархијских рукоположења у коме је сваки део Цркве свакога тренутка органски сједињен са првобитним извором. Линија силе долази из Горњице. Апостолско прејемство није само канонски скелет Цркве. Уопште говорећи, јерархија је превасходно харизматско начело и она је „служба Тајни“ или „божанске икономије (= домостроја)“. И управо у овој способности јерархија представља орган католичанског јединства Цркве. То је јединство благодати. Она је за Цркву оно што је циркулација крви за људско тело. Апостолско прејемство није толико канонско колико тајинско утемељење Црквеног јединства. Он се пре односи на божанску него на људску страну у Цркви. Историјски, Црква кроз свештенство остаје једна. Управо је непрекидност апостолског прејемства сукцесивних рукоположења оно што читаву Цркву од јединства Духа омеђује у јединство тела. А ту постоји само један пут и само један приступ: приступити и пити са јединог извора живота једном откривеног.

* Овај чланак је изворно објављен у *The Journal of the Fellowship of St. Alban and St. Sergius*, No. 23 (London, 1934), 29–35.

Нарочита улога епископа јесте да буде орган апостолског прејемства. Епископ се разликује од свештеника по својој моћи да рукополаже и само по овоме. Али ово није само канонска повластица нити је то само моћ јурисдикције. То је моћ светотајинског делања која надилази свештеника. У славењу Евхаристије епископ нема првенство над свештеником и никада га не може ни имати, пошто свештеник има потпуну моћ да савршава, пошто је сваки свештеник првенствено постављен ради служења евхаристијске жртве. Као савршитељ божанске Евхаристије свештеник је служитељ и градитељ црквеног јединства. Јединство Тела Христовог извире из из јединства евхаристијске вечере. Али у поређењу са њим, епископ има своју посебну дужност у зидању црквеног јединства, не као приносилац бескрвне жртве него као онај ко одређује. Тајна Вечера и Педесетница су нераздвојиво повезане једна са другом. Утешитељ се појавио када је Син био прослављен својом смрћу на крсту. Али то су још увек две Тајне које се не могу међусобно мешати.

Исто важи за обоје: епископ је изнад свештеника и Педесетница кроз епископат постаје свеопшта и вечна. Штавише, свака помесна Црква кроз епископа, или, да кажемо још директније, у свом епископу, јесте укључена у католичанску пуноћу Цркве као целине. Кроз свога епископа она је повезана са прошлостју и древношћу. Кроз свога епископа она бива део живог организма Тела свеопште Цркве. Јер је сваки епископ рукоположен од стране многих епископа у име неподељивог епископата. У свом епископу свака појединачна Црква надраста и трансцендира своја сопствена ограничења и долази у контакт са другим Црквама, не само у контексту братске љубави и сећања, него и у јединству светотајинског и благодатног живота.

Свака локална Црква такође налази свој центар и своје јединство у епископу, не толико због тога што је он њена локална глава и пастир, већ због тога што је она кроз њега укључена у тајинску „саборност“ („католичност“) тела Цркве за сва времена. „Ми потврђујемо да је рукополагање епископа толико неопходно за Цркву да без њега Црква није Црква и хришћанин није хришћанин, и да се тако чак ни не може назвати. Јер епископ је наследник (= прејемник) апостола кроз полагање руку и призив Духа Светога и примање дарова од Бога да дрешти и везује. Он је жива икона Бога на земљи, и због Божјег деловања и силе Духа Светога он је изобилни извор свих Тајни Васељенске Цркве којима се постиже спасење. Ми сматрамо да је епископ неопходан Цркви као што је дисање неопходно човеку и као што је сунце неопходно свету“ (*Писмо источних патријарха епископима Велике Британије*, 1793, пар. 10).

На дан Педесетнице, Дух није сишао само на апостоле већ и на оне који су са њима били присутни. Није сишао само на Дванаесторицу него на многе (упореди Златоустове *Беседе* и његово тумачење *Дела Апостолских*). То значи да је Дух сишао на читаву рану Цркву која се налазила у Јерусалиму. Али иако је Дух један, дарови и службе у Цркви су веома различити. Тако, иако је Дух сишао на све само је Дванаесторици даровао силу и звање свештенства обећано им од нашег Господа у време док је био у телу. Нарочита црта свештенства није постала замућена свеопштом пуноћом Педесетнице. Али истовременост овог саборног излива Духа нба читаву Цркву сведочи чињеницу да је свештенство установљено унутар *саборности* Цркве.

Са овиме је директно у вези забрана (IV Васељенски сабор, правило 6.) рукоположења „уопштено“ или „апстрактно“ (тј. без назначења за коју се конкретно Цркву

или заједницу рукополаже). Тајно рукоположење је такође забрањено. Оно увек мора бити јавно и отворено, у самој Цркви, испред народа и пред народом. Штавише, учествовање „народа“ у самом рукоположењу је неопходно, и оно није само благочестиво посматрање које прати молитве. Узвикивање „аксиос“ или „амин“ није само пратња него и сведочење и прихватање. Сила рукоположења је дарована епископима и само епископима. Али она им је дата унутар Цркве као пастирима одређеног стада. И они мог и треба да остваре ову силу само у *саборности* Цркве и уз сагласност читавог Тела – дакле, свештеника и народа – а не на неки „општи“ или „апстрактни“ начин. То значи да епископ треба да пребива у Цркви и Црква у епископу.

Древна одредба да епископ треба да буде рукоположен од стране двојице или тројице епископа нарочито је значајна (Апостолско правило 1.). Последице овог захтева су сасвим очигледне (уп. Мт. 18, 16: „да свака реч остане на устима два или три сведока“). Али шта сведоче епископи који рукополажу? Приликом рукоположења епископа ни један епископ појединачно не може да делује за себе као епископ одређене и посебне помесне Цркве и он као такав остаје странац иако се то рукоположење тиче сваке дијецезе или епископије. Он делује као представник саборности са-епископа, као члан и удеоничар у саборности. Уз ово се подразумева да ти епископи припадају посебним дијецезама и као активни епископи нису одвојени од свога стада. Сваки од са-рукоположитеља дела у име Католичанске саборности и пуноће (уп. I Васељенски Сабор, правило 4: „Прикладно је да епископ пре свега буде постављен од свих (епископа) у области. А ако је то отежано, или због хитне потребе, или због удаљености, од свих нека се најмање тројица сакупе на једно место, а од свих нека буде сагласност прибављена гласањем преко писама, тада нека се учини рукоположење (хиротонија). А ваљаност одлуке тога чина нека буде предочена митрополиту сваке области – епархије“.

Опет, то није само канонски или административни или дисциплински показатељ. Јер тамо је тајинска дубина. Ширење апостолског прејемства није могуће ако је одвојено од нераскидиве *саборности* Цркве. Апостолско прејемство никада не може бити одвојено или отцепљено од органског контекста живота одређене Цркве иако има своје божанске корене. У римском обреду један епископ рукополаже сам али је неопходно присуство „сведока“ или „помоћника“ који потврђују пуноћу и саборност светотајинског деловања. Главна тачка се овде налази у сарадњи читаве Цркве чак и ако се она има само кроз дозволу и ако је представљена само симболички. У нормалним условима Црквеног живота, апостолско прејемство не треба никада да буде сведено на апстрактно побројавање узастопних рукоположења. У древна времена апостолско прејемство је обично представљало пре свега прејемство одређене катедре, опет у одређеној локалној саборности. Апостолско прејемство није представљало самодовољни ланац или поредак епископа. Оно је орган и систем црквеног јединства. Штавише, не само „свети чин“ (*ordo*) него и „сила свештенства“ (*jurisdictio*) подударују се у благодати. „Јурисдикција“ означава конкретизацију епископске силе и достојанства, и она постоји управо ради саборности – органског јединства са одређеним телом црквеног народа. Због тога одвојено од „јурисдикције“ која је као таква сама довољна епископском положају, сила рукоположења не може бити остварена. Због тога „апстрактно“ рукоположење не може бити признато као „пуноважно“ (*valida*), пошто је оно не само „незаконито“ (*illicita*) него и тајински непотпуно.

Јер сваки прекид канонске свезе у исто време подразумева неоспорно губљење благодати, тј. изолацију, отуђивање, занемаривање, светотајински заборав, ограничење црквеног гледишта и повлачење љубави. Јер апостолско прејемство и јесте установљено ради јединства и саборности и никада не сме да постане средство ексклузивности и поделе.

Апостолско прејемство се не исцрпљује непрекидношћу свештенства од времена апостола. Апостолско прејемство не сме да буде одвојено од апостолског предања и у ствари никада и није. Апостолско предање није само историјска реминисценција, нити верност предању једноставно значи тврдоглаво инсистирање на ономе што је древно а још мање је то захтев за архаичним саображајем садашњости манирима и стандардима прошлости. Предање није црквена археологија него духовни живот. То је памћење Цркве. То је, пре свега, непрекинута бујица духовног живота која долази из Горњице. Верност предању није, дакле, верност самој старини, већ је то жива веза са пуноћом црквеног живота. Верност предању је истоветно учествовању у Педесетници и предање представља пуноћу Педесетнице. „А када дође Дух истине, он ће вас увести у сваку истину“ (Јн. 16, 13). Уопште говорећи, предање није толико принцип самоочувања и одржања, него је више (принцип) напретка и усмеравања – почетак живота, обновљења и узрастања. Апостолска времена нису само један спољашњи пример који треба да имитирамо и да му се дивимо, него унутрашњи извор или искуство живота у благодати. Предање је моћ подучавања, исповедања (вере), сведочења, и оно се објављује из дубине искуства Цркве која увек остаје иста и недирнута. А та „моћ подучавања“ (*potestas magisterii*) је укључена у апостолско предање и на њему заснована. Моћ подучавања је дарована нарочито епископату – то је најапостолскија „моћ“.

Али ова „моћ“ је у служби католичанске пуноће Цркве. *“De omnium fidelium ore pendeamus, quia in omnem fidelem Spiritus Dei spirit”*. Јерархија у својој способности да подучава представља уста Цркве. Ово не значи да јерархија преузима кредибилитет подучавања од црквеног народа, пошто га она прима од Духа Светога, као „помазање истином“ (*charisma veritatis certum*) према речима Св. Иринеја Лионског, у Светој Тајни Рукоположења. Али то је моћ или сила да изрази и сведочи веру и искуство Цркве. Јерархија подучава као један орган Цркве. Стога је она ограничена „сагласношћу Цркве“ (*e consensu ecclesiae*), и још једном наглашавамо, не толико канонског поретка колико као потврда духовног живота. Само је јерархији дато право да подучава и да сведочи у Цркви.

Али јерархија није самодовољно и савршено „учитељско тело“ унутар Цркве. Јерархија подучава на католичански начин само онда када у себи истинито држи и садржи Цркву. Свака локална Црква има право на „глас подуке“ само у личности свог епископа, што опет, не искључује право на слободу мишљења. С друге стране и епископ има „право да подучава“ само унутар Цркве, само на стварном сабрању свог народа и стада. Епископ добија силу и могућност да подучава не од свог стада него од Самога Христа, у Којем службом подучавања он (= епископ) учествује благодаћу апостолског прејемства. Али моћ да буде срце свог народа му је дарована, а народ такође има право и обавезу да сведочи, да даје сагласност и да је не даје, у трагању за потпуном једногласношћу и пуноћом *саборности*.

Моћ подучавања је, дакле, заснована истовремено на две ствари. То је, прво, непрекидност духовног живота у Цркви која је „пуноћа Онога који све испуњава у свему“ (Еф. 1, 23). Сав значај и велелепије хришћанског живота лежи у примању Духа. У заједницу са Духом ми улазимо кроз Свете Тајне и ми се морамо упињати да будемо испуњени Духом у молитви и делима. Ова заједница конституише тајну нашег унутрашњег живота. Али чак и тада се подразумева да припадамо Цркви и да смо њени чланови. Сваки индивидуални животни пут је такође, укључен у *саборности*. А то значи да је условљен и ограничен апостолским прејемством. Друго, васељенска заједница свих времена или јединство у Светим Тајнама једино је могуће кроз непрекидни свештенички низ. Историјски развој Цркве, њен органски интегритет у откривању темељног „*depositum fidei*“ је на исти начин заснован на апостолском прејемству. Католичанска пуноћа учења Цркве за нас је једино могућа кроз апостолско прејемство које надилази историјски релативизам појединачних епоха и које такође служи као провера унутрашњег разликовања шта је променљиво а шта постојано. Слобода теолошког истраживања и мишљења налази за себе подршку и утемељење у јерархијском „помазању истином“. Управо нам апостолско прејемство дозвољава да се уздигнемо изнад и изван духа нашег времена и да уђемо у пунину истине.

Уопште говорећи, делотворност и стварност Светих Тајни не зависи од вере онога ко у њима учествује. Јер се Свете Тајне савшавају силом Божјом а не људском, и слабост и несавршеност појединог свештеника постаје савршена тајинским учествовањем читаве Цркве у његовом делу – Цркве која га је назначила и овластила да савшава „службу Светих Тајни“. Међутим, упркос овоме, ипак је тешко могуће изоловати савним објективно–благодатни моменат у Светим Тајнама. На пример, како може бити сачувано апостолско прејемство ако је апостолско предање разорено у духовном животу? У сваком случају, једна повреда (= штета) нанета вери не може а да се не одрази на овај или онај начин на јерархију оних заједница у којима апостолски „залог вере“ није сачуван и где је пуноћа предања умањена кршењем у историјском континуитету. Ово посебно важи за случајеве где је таква неправда према вери учињена на ономе на чему се заснива само „прејемство“, када је умањена евхаристијска вера и где је идеја свештенства постала неодређена.

Могло би се додати да је у таквим случајевима обично разорена искуствена веза са пуноћом црквеног живота како у прошлости тако и у садашњости и да је заједница постала одељена и изолована те је ту настало искуствено одвајање или шизма. Оваква изолација или усамљеност не може а да не утиче на службу Цркве чији се читав значај огледа у чувању и изразу јединства. И поново да кажемо, ово није само питање „законитости“ или „јурисдикције“. Не толико канонски колико тајински, сваки свештеник дела у име читаве Цркве – и само на овај начин Божанска служба има пуноћу тајинске вредности. Евхаристија је једна и неподељена и може бити прослављана само у оквирима светотајинских граница Католичанске Цркве. Како „дисидент“ може да служи Евхаристију?

Још је више двосмислен (= под знаком питања) континуитет апостолског прејемства у шизматичким телима, нарочито ако су она створена или чак поново успостављена управо ради тога да би подела остала трајна. Како јерархијски ланац опстаје у поде-

ли када је његов *raison d'etre* јединство. И како може шизматичка јерархија делати на корист и у име читаве католичанске Цркве? Ипак, сав црквени живот је сведочанство чињенице да је ово могуће, и да линија благодати у шизматичким телима никако није уништена и потрошена, свакако не одмах. Па ипак, не можемо да мислимо да благодат може остати нетакнута посебно због тога што се не могу оштро изоловати различити аспекти органске целине црквеног живота. Људска и историјска изолација, ако и не води до прекидања апостолског прејемства, мора га на неки начин мистички ослабити. Јер јединство у благодати може једино бити откривено у „тајни слободе“ и само кроз враћање католичанској пуноћи и заједници свако одељено јерархијско тело може повратити пуни тајински значај. У исто време са обим повратком ту је и прихватање апостолског „залога вере“ у његовој целовитости. Апостолско прејемство је ојачано само верношћу апостолском предању и испуњавањем апостолског предања. У њиховој неподељености лежи пуноћа Педесетнице.

CONSENSUS ECCLESIAE*

(Два појашњења уз чланак професора Флоровског „Тајна Педесетнице“)

I. „Само је јерархији дато право да подучава и сведочи у Цркви“. Ово не значи да су клир и народ просто приморани на безусловно и формално поштовање епископата. То не подразумева да је „право подучавања“ својствено епископима независно од народа. Напротив, у Цркви нема простора за ексклузивност. У овом смислу, оштри контраст који постоји у Римокатоличкој Цркви између „подучавајуће“ и „учеће“ Цркве је напуштен. Исправније је говорити о *са-радњи* између свих сегмената или елемената унутар Цркве. Ја поново наглашавам да епископ има „право да подучава“ само унутар Цркве, само унутар актуелне саборности свог народа и стада. Сви су у Цркви позвани не само да искажу послушност него и да разумеју. Нарочито у питањима вере и догмата свако има своју личну одговорност. Боље је, додуше не говорити о „одговорности“ – овај термин је сувише формалан – боље је рећи да свако треба да *обишава у истини*. Стадо не треба само да слуша него и да прима. Није ауторитет тај који у највећој мери доноси одлуке него је то унутрашњи доказ духовног живота. Унутар граница ненарушене *саборности* постоји распоређивање делатности и задатака. *На сваком месту свако је позван да буде живи пример и сведок своје вере и веровања, да подучава и да помаже свакога*. Али ово није питање. Нити је то теолошко истраживање које формално не може бити ограничено ни једном службом у Цркви. *Ово је питање о праву на догматско сведочење у цркви Цркве*.

Поново, моћ јерархије не подразумева да је истина, онаква каква јесте, аутоматски откривена епископу, силом његовог рукоположења и достојанства или да је он може открити без договарања и без заједнице без чега он, уопштено говорећи, губи сву „силу“. Ипак, њему је, и само њему, дато право да говори на *католичански* начин.

* Овај чланак је као допуна чланку „Тајна Педесетнице“ објављен у *The Journal of the Fellowship of St. Alban and St. Sergius*, No. 24 (London, 1934), стр. 28–29.

То није само канонска привилегија или обичај. Ово право је засновано на томе што је епископ тајински центар свога стада, које је са њим сједињено у јединству свето-тајинске заједнице. Чињеница да није реткост да епископи нису баш најбољи теолози није контрадикторна овој изјави. У таквим случајевима они су приморани да пронађу упориште у својим свештеницима који су ученији од њих. Ово је био чест случај у древна времена: позваћемо се на Јевсевија Кесаријског чији је главни саветник био Василије Велики. Ово, дакле, није контрадикција него указује на то да као што постоје недостојни хришћани, тако постоје и недостојни епископи. Чак и лаик може и мора да изучава, да дискутује, проповеда, пише и расправља. Он често може да се не сложи са епископом. *Али сведочење у корист Цркве је дајто само епископу.* Можемо то да кажемо и овако: право на мишљење и на савет је дато свакоме, али је „сила подучавања“ резервисана само за јерархију – наравно нераздвајиво од саборне заједнице. Недостатак учених епископа данас у Православној Цркви је свакако за жаљење, али он ни на који начин није повезан са главном поставком.

Гледајући „лаичку теологију“ у Русији, тешко да се може казати да они имају снагу да поучавају на корист читаве Цркве – што ни на који начин не ограничава њихову велику историјску улогу. Јер и глас лаика се мора чути у хору Православља. Али вођа тог хора, ипак, мора бити епископ. Многи су дарови и сви су они неопходни. Међутим, само је један назначен за пастира и стадо је њему поверено. „И овце иду за њим, јер познају глас његов“ (Јн. 10, 4).

II. Нејединство унутар хришћанског света указује, наравно, на тајинску слабост, и овде ништа није јасно. Ја само желим да подвучем једну ствар. *Чињеница подела у Цркви јесте парадокс и антиномија.* Отпадање од Цркве је схватљивије него поделе у Цркви, док делотворност Светих Тајни у шизми (расколу) нема ништа са разумевањем чињенице да је сам дух поделе један нездрави симптом. Није лако развити ово размишљање пошто је то заправо један парадокс, Ипак, ја сматрам да је Запад одвојио себе од Истока и да је кривица Запада већа. Читава историја римских застрањења (девијација) сведочи о овоме и они настављају да оптерећују и Англиканску Цркву. Ипак, ово нас доводи до нове и сложене теме, наиме, до теме поделе Цркава, којој би се било мудрије вратити неком другом приликом.

превод са енглеског:
презвитер мр Александар Ђаковац

THE SACRAMENT OF PENTECOST

**Protopresbyter
Georges Vasilievich Florovsky**

***Summary:** On the Day of Pentecost the Spirit descends not only on the Apostles, but also on those who were present with them; Spirit descended on the whole of the Primitive Church. Pentecost becomes eternal in the Apostolic Succession. The peculiar function of bishops is to be the organ of Apostolic Succession.*

***Key words:** Church, bishop, Apostolic Succession, Catholicity, Sacraments*